

Sulyok Márton:

„Gyűlöllek – bárhol légy – alacsony tömeg” – Küzdelem az online gyűlöletbeszéd ellen az Európai Unióban – kihívások és lehetőségek

A kötet és az annak alapját képező konferencia címe “Álom és Valóság”, amely kettősség a címben felvetett problémakör kapcsán is messzemenőig megállja a helyét.

Az egyes társadalmi csoportok érdekeit, egyesek szerint méltóságát is sértő, gyűlöletkeltő véleménynyilvánítás új formái jelennek meg a virtuális térben, a gyűlölet tehát változatos formában kifejezhetővé válik, bárhol is legyen a gyűlölködő által alacsonynak tekintett tömeg. Ezért tehát a jól ismert horatiusi gondolat, szállóige parafrázisa a címben.

Az internet áthidalja azokat a fizikai, adott esetben földrajzi kötöttségeket is, amelyek korábban más megvilágításba helyezték a gyűlöletkeltő megnyilvánulásokkal szembeni küzdelmet. A világháló elődje megszületésének 30. évfordulója alkalmából idén Tim Berners-Lee beszélt arról, hogy nem ilyen internetet szerettek volna.¹ Különösen igaz e kijelentés, ha az egy hónappal korábbi új-zélandi eseményekre gondolunk, amellyel kapcsolatban a magyar sajtó is közölte azt az álláspontot, hogy olyan gyűlöletbűncselekményről volt szó, amelyet az internetre terveztek.

A Brenton Tarrant által elkövetett mézszárlást ugyanis élőben közvetítette az elkövető és segítői a Youtube-on,² de pl. órákon keresztül senki nem értesítette a moderátorokat, hogy a gyűlöletkeltésre alkalmas jogellenes tartalmat el kellene távolítani az oldalról.

Az online gyűlöletbeszéd tehát igenis valóság, annak teljes kiirtása az online térből pedig álom maradhat csupán. Azért mondom mindezt, mert a technikai fejlődés ütemével még a technikára, technológiára építő jogi és önszabályozó megoldások sem biztos, hogy képesek felvenni a harcot.

Az álom helyett a valóság talaján állva azonban kiemelkedően fontos, hogy minél szélesebb körben törekedjünk más országok és más jogrendszerek megoldásainak megismerésére, mert egy olyan világban, ahol a különböző jogrendszerekben a rohamos ütemben de egy irányban fejlődő technológiai megoldások azonos vagy hasonló problémákat generálnak és fognak generálni. Elméleti síkon ezt diktálja az ún. alkotmányos konvergencia elmélete, és az annak keretében megfogalmazott párbeszéd- és tanulási elméletek.³

Talán elfogadható az az érv, hogy az egyes jogrendszerek ezért meg kell próbáljanak saját kereteik között olyan megoldások alkalmazásával, amelyek máshol már sikeresek voltak. Így

¹ Jamey Keaten: Inventor says World Wide Web is ‘not the web we wanted’. <https://www.timesofisrael.com/inventor-says-world-wide-web-is-not-the-web-we-wanted/> (Letöltve: 2019.05.13.)

² BBC News. Technology. Facebook, Youtube sued over Christchurch shootings video. <https://www.bbc.com/news/technology-47705904> (Letöltve: 2019.05.13.)

³ Lásd Rosalind Dixon – Eric A. Posner: The Limits of Constitutional Convergence. *Chicago Journal of International Law*, 2011/2, 399-423. https://chicagounbound.uchicago.edu/book_chapters/950/ (Letöltve: 2019.05.13.)

sikerek érhetőek el pl. nem csak az online gyűlöletbeszéd, de pl. a cyberbullying elleni harcban is. Erről a jelenségről bővebben ld. Pongó Tamás tanulmányát ebben a kötetben.⁴

A fentiek és a tanulmány címe alapján tehát több fontos előkérdés is adódik:

- (i). *Ma mi minősülhet gyűlöletkeltő véleménynyilvánításnak, vagyis gyűlöletkeltésnek az online környezetben?*
- (ii). *Mit tehet és mit tesz az Európai Unió a jelenség megfékezéséért egyes intézményei útján?*

A jelen írás terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé az (i) kérdésre adandó válasz kimerítő vizsgálatát, így csak azokra a legfontosabb tényezőkre hívnám fel a figyelmet, amelyek orientálhatnak minket a válaszadásban.

Sokak által ismert talán az író Rudyard Kiplingről elnevezett ún. Kipling-módszer, másképp az 5W1H fogalomalkotási módszer, amelynek alapjai az alábbi kérdésekre adott válaszokban ragadhatóak meg: „ki?”, „mikor?”, „mit?”, „hol?”, „miért?” (az 5W) és a „hogyan?” (1H).⁵ A létező fogalmi kísérletek alapján most a gyűlöletbeszéd gyűjtőfogalmára alkalmaznám ezt a megközelítést.

A „ki?” kérdés kapcsán vizsgálni kell azt, hogy kicsoda a beszélő, a „mikor?” kérdéssel kapcsolatban pedig fontos szerepe van annak, hogy a gyűlöletkeltésre alkalmas vélemény pl. közvetlenül hív-e fel jogellenes cselekményre (konkrétan erőszakra), illetve például, hogy annak milyen a közvetlen tér- és időbeli, ténybeli kontextusa.

A „mit?” kérdésre adott válaszok kapcsán már vizsgálni kell azt a tartalmat is, hogy a beszéd vagy vélemény uszítást valósít-e meg, illetve azt is, hogy mit sért, nevesül pl. közösséget, emberi méltóságot stb.

A „hol?” kapcsán is vizsgálandó a konkrét kontextus, itt ezúttal azonban inkább abból a szempontból, hogy online-e vagy sem, illetve, hogy mekkora és milyen nyilvánosság előtt történt a gyűlöletbeszédnek minősítendő kijelentés, véleménynyilvánítás.

A „hogyan?” és a „miért?” kérdés kapcsán pedig pl. vizsgálat tárgyává tehető azon valószínűség vizsgálata, amely alapján egy adott vélemény – más tényezők figyelembevételével mellett vagy anélkül is – gyűlöletbeszédnek minősülhet-e. Ezen vonatkozásban fontos mérlegelni azt is, hogy a beszélő szándéka hogyan minősül a kifejtett vélemény kapcsán, illetve az is, hogy milyen formában történt meg a vizsgált vélemény kinyilvánítása.

⁴ Pongó Tamás: Körkép és körkép a bullying és a cyberbullying hazai helyzetéről, *Arsboni*, 2018/3-4. 156-169. o.

⁵ Kipling egy verset írt (*I Keep Six Honest Serving Men*) arról a hat „szolgáról”, amelyek mindenre megtanították őt. Eredetiben ld.

„*I keep six honest serving men / They taught me all I knew / I call them What and Where and When / And How and Why and Who.*” (Megjelent a „*Just So Stories*” c. 1912-ben kiadott kötetben, a „*The Elephant's Child*” c. mese részeként)

Az ENSZ ún. rabati akcióterve (*Rabat Action Plan, 2013*)⁶ szintén hatos felosztású megközelítést alkalmaz a gyűlöletre uszítás (*incitement to hatred*) vizsgálata kapcsán, amely az alábbi tényezők vizsgálatára épít: (i) beszélő, (ii) szándék, (iii) kontextus, (iv) tartalom és forma, (v) a beszéd „kiterjedése”, „mértéke” (értsd: nyilvánosság mértéke, az elért közönség mérete) és (vi) valószínűség, beleértve a közvetlenség vizsgálatát.

Ezen hat sokszor egymástól függetlenül nem értelmezhető szempont szerinti elemek nagyon alapos mérlegelésen alapuló vizsgálata⁷ azért is kiemelkedő fontosságú, mert a gyűlöletbeszéd fogalmi elemeinek⁸ minősége és tartalma (s így minősítése) is megváltozhat (ti. megváltozik) az online térben:

- (i). Egyrésztől megváltozik és kibővül a gyűlölet fogalma, s ugyanígy a gyűlölködés kifejezésének és a gyűlöletre uszításnak a módjai is. Gondolhatunk pl. az ún. „lefejezések” vagy „zászlóégetések” videók népszerű megosztására szociális médiakon, vagy más radikális vallási tartalmak terjesztésére is, vagy éppen az úgynevezett public shaming (nyilvános megalázás) vagy az internet pile-on (internetes „fortyogásáradat”) jelenségére, vagy éppen akár a nagy tömegekben megrökönyödést és felháborodást kiváltó shitposting-ra.
- (ii). A „beszéd” tartalma, minősége és persze nyomon követhetősége is megváltozik – legyen szó akár politikai vagy szimbolikus beszédéről – hiszen egy egyszerű gyűlöletre uszító üzenet ma már egy pisztoly vagy bomba emoji és egy fekete bőrű vagy turbános embert ábrázoló emoji egymás mellé illesztésével is megvalósítható egy rövid piktogram üzenetben mondjuk a twitter nyilvánossága előtt. A beszédhez tehát már szavak és mozdulatok sem kellenek.
- (iii). A fentiek gyakorisága pedig az internet és a hálózatos társadalom által lehetővé tett repetíciók által ugrásszerűen és megfélemlítően növekszik és válik egyfajta „túlterheléses támadássá” az egyénekkal, közösségekkel szemben.
- (iv). Az előbbiekből kifolyólag pedig már az egyszeri online elkövetés tényleges hosszú távú hatásai a sértettek mindennapi életének, emberi méltóságának egyre súlyosbodó sérelmével járnak, illetve magánszférájuk (akár intim szférájuk) egyre több szegmensébe hatolnak be, egyre maradandóbb sérelmet okozva, amely egy idő után nem csak a méltóság sérelmét képes megvalósítani, hanem az emberi élethez való jogot is veszélyeztetheti (felfedezve ebben már a az online zaklatással vagy éppen a cyberbullying-gal való átfedéseket is, különös tekintettel pl. a cyberbullycide jelenségére.)

⁶ Az ENSZ Rabati Akciótervét ld. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf (Letöltve: 2019.05.13.)

⁷ A tartalom, közvetlenség és kontextus összefüggő szempontjainak fontosságára épülő vizsgálat kapcsán ld. pl. Molnár Péter: A „gyűlöletbeszéd” tartalmi tiltásának paradoxona és a közvetlen veszély alapú tiltás környezetfüggőségének értelmezése. *Fundamentum*. 2013/3, 71-75. o.

⁸ Erről és magyar szabályozás mélységi elemzéséről ld. pl. Koltay András (szerk.): *A gyűlöletbeszéd korlátozása Magyarországon*. Complex, Budapest, 2013 – kitekintéssel az irányadó EJEK-gyakorlatra is. Csehország és Szlovákia szabályozásáról, és a releváns AB és EJEK gyakorlatról ld. András Koltay – Andrej Skolkay (eds): *Comparative Media Law Practice, Volume I – Czech Republic and Slovakia*. Media Law Studies Library, Budapest, 2016, 73-80, 266-276. o.

A fentiekből adódik az is, hogy idővel nem csak egyre változatosabb formákban és eszközökkel, hanem újabb és újabb jogterületek jogi fogalmai szerint is megvalósulhat „gyűlöletbeszéd”, amely ellen így az adott jogterület eszköztárával is lehet védekezni.

A kizárólagos büntetőjogi védelem kapcsán gondot okozhat pl. a felderítés vagy megelőzés nehézsége, (az informatikai) bizonyítási nehézségei, vagy akár a bűnügyi jogsegély tényleges megvalósulásával kapcsolatos problémák (pl. külföldi szerverhonosságú honlapokon elhelyezett sértő, gyűlölködő tartalmak eltávolításával vagy elérhetetlenné tételével kapcsolatban). Itt is szóba jön természetesen az, hogy a cselekményt hogyan határolhatjuk el más, hasonló elkövetési magatartású cselekményektől, úgy mint a cyberbullying, amely ellen a magyar jogrendszer még nem dolgozott ki egységes fellépést, bár méltatni szükséges a 2018-as szektorális magánszféra védelmi törvény néhány vonatkozó rendelkezését e körben.

Védőhálót tehát nem csak a büntetőjog adhat csupán – amelynek így *ultima ratio* szerep jut – hanem az internetjog, a médiajog, a polgári jog, de adott esetben még az alkotmányjog is. Mindezek egyesével, de sajátos kombinációjukkal is képesek hatékony védelmet biztosítani, de persze fontos vitatéma lehet, hogy e néha sajátos megoldások – az egyéneken túl a védett tulajdonságokkal rendelkező közösségek védelmében⁹ – beilleszkednek-e európai és/vagy nemzetközi standardok közé, vagy úttörőként új utakat nyitnak.

A fenti (ii) kérdésre adott válasz körében szükséges vizsgálni az EU intézményeinek, s így különösen az EU Alapjogi Ügynökségének tevékenységét, amelynek célja, hogy bizonyíték-alapú tanácsadással (*evidence-based assistance*) segítse az EU intézményeinek alapjogokkal összefüggő policy- és jogalkotását. Az Alapjogi Ügynökségben folytatott munkám kapcsán első kézből láthattam eddig is annak a jogi elemző munkának a hozzáadott értékét, amellyel az Ügynökség hozzájárul a fenti célok megvalósításához.

Ettől eltekintve persze nem csak az Ügynökség, hanem pl. az Európai Bizottság is – a maga eszközeivel – nagyon hatékonyan lépett fel az utóbbi években az online gyűlöletbeszéd visszaszorítása ellen, amely eredményekről a tanulmány az alábbiakban részletesen beszámol majd.

De mégis miért is jelent prioritást az Alapjogi Ügynökség számára a gyűlöletkeltő véleménynyilvánítás elleni küzdelem?

Amikor a Lisszaboni Szerződéssel az EU intézményei között az emberi jogok ügynökségi modelljének európai mintapéldájaként létrejött az EU-ban a bécsi székhelyű, decentralizált Alapjogi Ügynökség (*Fundamental Rights Agency of the European Union*, FRA), akkor a Rasszizmus és Idegengyűlölet Elleni Központ (EUMC) helyét és feladatát vette át annak jogutódjaként. A FRA tevékenységét azóta meghatározó 168/2007 tanácsi rendelet részét képező

⁹ Az Alaptörvény IX. cikkében megjelenő „polgári jogi gyűlöletbeszéd-szabállyal” kapcsolatban Csink értekezik röviden arról, hogy vajon az egyének védelmén túl az alkotmányjogban elismerhető a közösségek, társadalmi csoportok méltóságának védelme, mint szabályozási cél a gyűlöletbeszéd elleni harcban. Lóránt Csink: *What can the law do in order to put the brakes on hate speech?* Márton Sulyok (ed.): *Internet and Responsibility. The Legal Means of Eradicating Hate Speech Online*. Magyar Közlöny- és Lapkiadó Kft, Budapest, 2016. 48-49. o.

Többéves Keretben (*Multi-annual Framework*, MAF) – „ezért cserébe” – továbbra is állandó tematikus prioritás maradt a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni küzdelem.

Ez azt is jelenti, hogy az Alapjogi Charta alkalmazásáról a FRA által évente elkészített jelentésnek (*Fundamental Rights Report*) is állandó fejezete az ezen a területen elért uniós eredmények ismertetése, a tárgyhoz tartozóan releváns más pl. EJEB eredményekkel egyetemben.

MAF: Multi-annual Framework (2018-2022) Tematikus területek

a) Áldozatsegítés + Igazsághoz való hozzáférés

b) Egyenlőség + diszkrimináció

c) Információs társadalom, magánszféra, adatvédelem

d) Igazságügyi együttműködés, kivéve büntetőügyekben

e) Migráció, menedékjog, határvédelem

f) Rasszizmus, idegengyűlölet - intolerancia

g) Gyermekjogok

1. ábra: A FRA tevékenységét behatóró MAF (2018-2022) felépítése

Korábban már többször esett szó az európai standardoknak való megfelelés vizsgálatának szükségességéről, így célszerű áttekinteni az EU-jog által adott azon jogi keretet, amely a tanulmányban vizsgált kérdéseket övezi.

Az EU Alapjogi Charta 1. és 11. cikkei védik az emberi méltóságot és ismerik el a véleménynyilvánítás szabadságát az elsődleges EU-jog szintjén. A másodlagos jogban olyan jelentős forrásokat emelhetünk ki, mint pl. a 2008/913/JHA kerethatározat a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről.

Az uralkodó nézet szerint az EU által az (online) gyűlöletbeszédre adott vagy adható válaszokat két nagyobb kategóriába lehet sorolni.

- (i). Egyrészt vannak, amelyek az Unió EUSZ 13. cikk szerinti intézményei felől érkeznek (Parlament, Bizottság), és

- (ii). Vannak, amelyeket az EU más intézményei (pl. szakosított ügynökségei) adnak, különös tekintettel a FRA-ra.

Ad (i) elsősorban politikai prioritásokra, politikai jellegű nyilatkozatokra vagy kötelezettségvállalásokra kell gondolni, illetve jogalkotási kezdeményezésekre.

A 2014-es EP-választás kapcsán érdekes kezdeményezés volt, hogy egy külön feljelentő fórumot is létrehoztak online, ahol a kampány során elhangzott gyűlöletkeltő véleményeket lehetett bejelenteni.¹⁰

Szintén ad (i) lehetne megemlíteni a Bizottság politikai prioritásai között 2008 óta azt, hogy a gyűlöletbűncselekmények elleni egységes büntetőjogi fellépést sürgeti. E körben fontos tény, hogy a Bizottság a fent említett kerethatározat végrehajtásának ellenőrzésében fontos hatásköröket kapott 2014. decemberében a bel- és igazságügyi terület reformja keretében.

A Bizottság COM(2013)941. sz. közleménye (*communication*) szerint az EU-nak égető szüksége van egy a főként az ifjúság online radikalizációját megelőző átfogó stratégiára, amely főként az utóbbi években nagy lendületet kapott pl. az AVMS irányelv közösségi médiákra és videómegosztókra vonatkozó szabályainak a véleménynyilvánítást korlátozó átalakítása (eddiggi korlátozások technikai kiterjesztése) kapcsán. A Bizottság fenti elkötelezettségét és szándékát felismerte az Európai Parlament is, a fenti célok (ifjúságvédelem, radikalizáció megelőzése) mentén, és hangsúlyozta a figyelemfelhívó programok fontosságát. Fontos tehát, hogy a megelőzés feladatai és az oktatással való összefüggések mindenképpen vita tárgyát képezzék.

A Bizottság 2016. nyarán tett bejelentésével nagyot lépett előre az online gyűlöletbeszéd elleni küzdelem útján, amikor is bejelentette egy Code of Conduct (magatartási szabálykódex),¹¹ létrehozását, együttműködésben az európai piacon is jelen lévő IT-cégekkel (köztük: Twitter, Facebook, Google). Ennek a kódexnek a keretében a CSR (*corporate social responsibility – vállalati társadalmi felelősségvállalás*) keretein túllépve határozták meg a felek egyfajta puha jog (*soft law*) formájában azon közérdekű kötelezettségvállalásokat (*public commitments*), amelyeket a jogellenes online gyűlöletbeszéd elleni küzdelemben a szolgáltatóknál jogilag és technológiailag, valamint oktatáson keresztül érvényesíteni lehet. Ilyen megoldás pl. az ún. 24 órán belüli *notice-and-take-down* szabály, vagyis a gyűlöletre uszító tartalmak eltávolítása az érintett oldaláról, de egyéb algoritmikus, MI-támogatott szoftveres megoldásokról is lehetne beszélni.

¹⁰ Ld. a European Network Against Racism honlapját. <https://www.enar-eu.org/Report-hate-speech-in-the-European-Parliament> (Letöltve: 2019.05.13.)

¹¹ A kódex szövegét lásd itt: https://ec.europa.eu/info/files/code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en (Letöltve: 2019.05.13.) Az ezen megoldásokat elemző legfrissebb irodalomból kiemelendő pl. Teresa Quintel and Carsten Ullrich: Self-Regulation of Fundamental Rights? The EU Code of Conduct on Hate Speech, related initiatives and beyond. In: *Bilyana Petkova – Tuomas Ojanen (eds.): Fundamental Rights Protection Online: The Future Regulation of Intermediaries.* Edward Elgar, 2019, forthcoming. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3298719 (Letöltve: 2019.05.13.) A Facebook eredményeinek értékelése vonatkozásában ld. pl. Nagy Krisztina: Facebook files – gyűlöletbeszéd törölve? A közösségi médiaplatformok tartalom-ellenőrzési tevékenységének alapjogi vonatkozásai. *Pro Futuro*, 2018/2, 115-136. o.

Ad (ii) érvényesülnek az alulról felfelé építkező ígéretes vagy jó tagállami gyakorlatok, amelyek azonosításában és elemzésében a FRA (mint EU szakosított szerv) számára jut fontos szerep az éves FRR vagy más tematikus (pl. gyűlöletbűncselekményekkel vagy antiszemitizmussal kapcsolatos) jelentések körében. Mivel nagyon szerteágazó területről beszélünk, így az alábbiakban a teljesség igénye nélkül az utóbbi 4-5 év fontosabb mérőföldköveiből válogatva mutatnám be a FRA tárgybeli tevékenységét. Az Ügynökség, mint említettem, felelős az Alapjogi Charta tagállamokban való alkalmazásának monitoringjáért, és ezen keresztül válik az alapjogokkal kapcsolatban döntéseket hozó egyéb uniós intézmények konzultatív szervévé.

A 2015. évi tevékenységéről kiadott Éves Jelentés (AR, az új terminológia szerint FRR) az alábbi vonatkozásokban tesz említést az online gyűlöletbeszédéről (2016):

- (i). mint kifejezés, az online gyűlöletbeszéd (online hate speech, hate speech online) mindösszesen 4 helyen szerepel a jelentésben, de a szöveg közel 15 helyen utal az online környezetben gyűlöletbeszéd megvalósítására felbujtó magatartásokra (inciting conduct realizing hate speech in the online environment). A FRA szerint jelentős probléma, hogy a tagállamok által szolgáltatott adatok lényegében összehasonlíthatatlanok, mivel számos ország jelentősen el van maradva az EU-s intézmények felé történő jelentéstevésben.
- (ii). A FRA nézőpontjában – amellyel természetesen akadémiai szemérettel magam is egyetértek – a jelenlegi migránskrízis csak tovább súlyosbítja a problémát, hiszen változatos etnikai, vallási vagy faji csoportok ellen nő meg az elkövetett gyűlöletbűncselekmények száma, illetve a sérelmükre elkövetett online gyűlöletbeszéd gyakorisága. Az online térben az elvégzett vizsgálatok szerint nagyban megnöttek a fiatalkori radikalizáció mérőszámai és egyéb markerei, amelyért a FRA is egyértelműen a közösségi médiák és videómegosztók felelősségét állapítja meg.
- (iii). Szokásos működési módszere alapján, a FRA az egyes tagállamokban ígéretes gyakorlatokat azonosít, s a 2015-ös jelentés pl. az oktatás vonatkozásában többet is vizsgál, pl. svéd, görög, spanyol vagy éppen német idegengyűlölet elleni programokat a fiatalság körében.
 - a. Németország például szinte azonnal átvette annak a Bizottság és az európai piacon jelen lévő nagy tartalomszolgáltatók között kötött Code of Conduct megoldási módszerét, amelyet a későbbiekben még említék, de amelynek érdeme, hogy az online gyűlöletbeszédet megvalósító tartalmak szinte azonnali eltávolítására tesz lehetőséget a közösségi médiák felületeiről.
 - b. Portugália, Görögország és pl. Magyarország is hoztak létre munkacsoportokat, számos érintett fél bevonásával, amelyek pl. a gyűlöletbűncselekményekre vonatkozó policy-alkotás kérdéseivel foglalkoznak, különös tekintettel az áldozatsegítés lehetőségeinek szélesítésére.
 - c. Franciaországban (2017-ig bezárólag) egy kétéves akciótervet mutattak be, 40 különböző jogi lépésből, amelyekkel a faji vagy antiszemita indíttatású bűncselekmények büntetését célozták, és az online gyűlöletbeszéd további terjedését.

- d. A finn és északír együttműködésre vonatkozó példák pedig azt támasztották alá, hogy a Good Practice Plus nevű kezdeményezés, amely a nevezettekén kívül belga, cseh, görög, ír, olasz és holland partnerekre épül (a Bizottság társfinanszírozása mellett), amelyet azért hoztak létre, hogy olyan rendszereket teremtsen, amelyek a vallási vagy faji alapú gyűlöletbűncselekmények minél hatékonyabb korai előrejelzését és megelőzését, s ezzel az áldozatok helyzetének javítását teszik lehetővé.

Hasonló szempontok szerint végignézve az azóta publikált éves jelentéseket, az alábbi körkép adódik:

- (i). Az online gyűlöletbeszéd továbbra is a jelentések folyamatos tematikus fókuszában áll, a 2017-ben az Ügynökség fennállásának 10. évfordulóján kiadott (2016-os) jelentés már közel hetven alkalommal említi a gyűlöletbeszédet, és annak az interneten megvalósuló formáival – többek között egy külön fejezetben – közel 20 helyen foglalkozik. A 2018. évi (2017-es) éves jelentés több mint húsz helyen említi a gyűlöletbeszédet, annak online formáját pedig kilenc helyen vizsgálja meg.
- (ii). Az okok tekintetében az utóbbi évek összes vizsgált jelentése továbbra is a gyermekek és fiatalok online radikalizációját látja aggasztónak és felhívja a figyelmet a felelős internethasználat oktatására is, amellyel az idegengyűlölettel kapcsolatos tematikus fejezetekben több helyen is foglalkozik.

A jelentések az alábbi fontosabb eredményeket ismertetik:

- (i). Az oktatás vonatkozásában pl. az Egyesült Királyságban a Counter-Terrorism and Security Act 2015 által és annak nyomán bevezetett törvényi iránymutatások az iskolai számítástechnikai oktatás során arra, hogy hogyan kell megelőzni a gyermekek hozzáférését radikális tartalmakhoz, vagy belga – úgy vallon mint flamand – kezdeményezések online korai előrejelző és bejelentő rendszer kialakításában valamint az internettel való visszaélés elleni harcban, tekintettel a radikalizálódás megelőzésére.)
- (ii). Tárgybeli jogalkotás hazánkban, Cipruson, Franciaországban, Írországban, Olaszországban és Szlovákiában. A 2017-es jelentés részletes végigveszi ezen országok reformjainak részleteit, bár ezek átfogóan vonatkoztak magára a gyűlöletbeszédre és nem kifejezetten csak annak nevesített online formájára. Ezen országokban nagyon súlyos gondokat okoz ez a jelenség, a 2017-es jelentés szerint az olasz egyenlő bánásmód hatóság (UNAR) 2016-ban csak az augusztus és október közötti időszakban és csak a roma kisebbséggel szemben 1366 esetet regisztrált, amelyekben online gyűlöletbeszédet valósítottak meg ezek csoporttal szemben.
- (iii). Az EU-s finanszírozás lehetőségeinek bővülése (értsd: 2016-ban a Bizottság közel 7,4 millió EUR összeget különített el a Rights, Equality and Citizenship program keretében olyan projektekért, amelyek célja különösen a rasszizmus és idegengyűlölet elleni küzdelem, az online térben is.)

- (iv). A code of conduct szűrési szabályaival kapcsolatban (review, remove or disable) a jelentések – a heves ellenérzések mellett – a civil szféra részéről jó fogadtatásról számolnak be.

Ahogy fentebb is láthattuk, az EU szintjén váltakozó erősségű és hatékonyságú jogi és pénzügyi eszközök léteznek az online gyűlöletbeszéd elleni harcra, és jó pár ígéretes gyakorlatban még arra is van példa, hogy egyes tagállamok intézményes és hosszú távú együttműködést folytatnak egymással. Közös ügy marad az interneten elérhető vagy elérhetővé váló gyűlöletkeltésre alkalmas tartalmak elleni küzdelem.

A kezdéshez és a címhez illően had zárjaim írásomat ismét Horatius soraival.

“Légy ura indulatodnak, mert ha az nem engedelmeskedik, parancsolni fog.”

Ne engedjünk tehát indulatainknak, vagy az azok nyomán létrejövő belső parancsoknak. A vélemény szabad, de természetesen vannak olyan demokratikus társadalmakban szükséges korlátozások, amelyek az egyének és a társadalom vagy akár az állam érdekei mellett a védett tulajdonságokkal rendelkező és legtöbbször kiszolgáltatott helyzetben lévő társadalmi csoportok érdekeit védelmezik. A gyűlöletbeszéd elleni küzdelem, függetlenül attól, hogy online vagy offline zajlik, minden körülmények között ilyen.

Saját életünkben és mikroközösségeinkben is lépünk fel tehát azért, online és offline is, hogy az álomból valóság lehessen.